TADBIRKORLIK SUB'EKTLARIGA KO'RSATILADIGAN XIZMATLARNI RAQAMLASHTIRISH VA INTEGRATSIYALASHGAN PLATFORMALARNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Nasrullaev Hikmatullo Habibulloevich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil tadqiqotchisi
https://orcid.org/0009-0006-2177-2052

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik sub'ektlariga ko'rsatiladigan xizmatlarni raqamlashtirish va integratsiyalashgan platformalarni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari tadqiq etiladi. Tadqiqotda davlat va xususiy xizmatlarni yagona raqamli ekotizimlarga integratsiya qilish, ma'lumotlar almashinuvi jarayonlarini avtomatizatsiyalash hamda "bir marta kiritish" (Once-Only) prinsipini amaliyotga joriy etish iqtisodiy jihatdan asoslab berilgan. Shuningdek, raqamli platformalar orqali byurokratik to'siqlarni bartaraf etish va biznes uchun ma'muriy xarajatlarni qisqartirishga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamlashtirish, tadbirkorlik sub'ektlari, integratsiyalashgan platformalar, raqamli xizmatlar, G2B va B2B platformalari, Ochiq API (Open API), davlat va xususiy sheriklik, elektron ekotizim, biznes jarayonlarini qayta muhandislash.

Kirish: Zamonaviy iqtisodiy taraqqiyot va raqamli transformatsiya sharoitida tadbirkorlik muhitini yaxshilash, biznes sub'ektlari uchun qulay va shaffof sharoitlarni yaratish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tadbirkorlik sub'ektlariga ko'rsatiladigan davlat va moliyaviy xizmatlarni to'liq raqamlashtirish, ularni yagona integratsiyalashgan platformalar atrofida

birlashtirish orqali operativlik va samaradorlikni oshirish zarurati ortib bormoqda.

Hozirgi kunda xizmat ko‘rsatuvchi turli davlat organlari va tijorat muassasalari o‘rtasida ma’lumotlar almashinuvining tarqoqligi, ayrim hujjatlashtirish jarayonlarining murakkabligi hamda tizimlararo integratsiyaning yetarli darajada emasligi tadbirkorlar uchun qo‘shimcha vaqt va resurslar sarflanishiga olib kelmoqda. Bu esa xizmat ko‘rsatish mexanizmlarini kompleks qayta ko‘rib chiqishni va zamon talablariga mos holda takomillashtirishni talab etadi.

Tadbirkorlik sub’ektlariga xizmat ko‘rsatishni raqamlashtirish biznesning davlat organlari, moliya muassasalari va boshqa xizmat ko‘rsatuvchilar bilan munosabatlarini qulay tashkil etishga qaratilgan jarayondir. Uning amaliy natijasi tadbirkorning zarur xizmatni o‘z vaqtida olishi, talablarni tushunishi va murojaatini ortiqcha harakatlarsiz yakunlay olishida namoyon bo‘ladi. Shu jihatdan, raqamlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish xizmatning elektron shaklini yaratish bilan birga, uni ko‘rsatish tartibi, axborot ta’minoti va ishtirokchilar o‘rtasidagi hamkorlikni qayta ko‘rib chiqishni talab etadi. Xizmatlar alohida platformalar orqali tashkil etilganda, tadbirkor bir masalani hal qilish uchun bir nechta tizimdan foydalanishiga to‘g‘ri kelishi mumkin. Agar ushbu tizimlarda ma’lumotlar o‘zaro muvofiqlashtirilmasa, bir xil axborotni qayta kiritish, hujjatlarni takroran taqdim etish va murojaat holatini turli manbalardan aniqlash zarurati yuzaga keladi. Integratsiyalashgan platformalarni rivojlantirishning asosiy vazifasi ana shu uzilishlarni bartaraf etib, xizmat olish bosqichlarini tadbirkor uchun izchil va tushunarli jarayonga birlashtirishdan iborat.

Integratsiya mexanizmini shakllantirishda ma’lumotlarning yagona ta’rifi, identifikatorlar muvofiqligi va axborot almashinuvi qoidalari muhim o‘rin tutadi. Har bir ma’lumotning ishonchli manbasi, uni yangilash uchun mas’ul tashkilot va undan foydalanish vakolati aniq belgilanishi lozim. Bunday tartib

xizmat ko‘rsatuvchilarga zarur axborotni vakolat doirasida olish imkonini beradi, tadbirkor zimmasidagi takroriy hujjat tayyorlash yukini kamaytirishga xizmat qiladi. Ayni paytda ma’lumotlarni himoya qilish, xatolarni tuzatish va amallarni qayd etish vositalari integratsiyaning ajralmas qismi bo‘lishi zarur. Takomillashtirish choralari tadbirkorlik sub’ektlarining faoliyat bosqichi va ehtiyojlariga muvofiq ishlab chiqilishi kerak. Yangi biznes boshlayotgan shaxs uchun ro‘yxatdan o‘tish, o‘qitish va dastlabki moliyalashtirish xizmatlarining bog‘liqligi muhim bo‘lsa, faoliyat yuritayotgan korxona uchun hisob-kitoblar, sertifikatlash, sug‘urtalash va bozorni kengaytirish imkoniyatlari dolzarb bo‘lishi mumkin. Integratsiyalashgan platformada xizmatlarni tashkilotlar ro‘yxati bo‘yicha taqdim etish bilan cheklanmasdan, tadbirkor hal qilmoqchi bo‘lgan vazifaga muvofiq birlashtirish maqsadga muvofiqdir.

Xizmat jarayonlarini soddalashtirish, platformalar o‘rtasida axborot almashinuvini muvofiqlashtirish va natijalarni kuzatish mexanizmlarini takomillashtirish masalalari ko‘rib chiqildi. Asosiy e’tibor ariza qabul qilishdan yakuniy natijani yetkazishgacha bo‘lgan bosqichlarda mas’uliyat, muddat va ma’lumot harakatini aniq belgilashga qaratiladi. Taklif etiladigan yechimlarni xizmatni yakunlash darajasi, vaqt va xarajatlar sarfi, takroriy talablar hamda foydalanuvchi muammolarining hal etilishi orqali baholash nazarda tutiladi. Bu raqamli xizmatlarning texnik imkoniyatlarini tadbirkor uchun amaliy qulaylik va iqtisodiy natijaga aylantirish yo‘llarini asoslashga xizmat qiladi.

Tadbirkorlik sub’ektlariga ko‘rsatiladigan xizmatlarni raqamlashtirishda xizmat olish jarayonining soddaligi, ma’lumotlarning ishonchliligi va yakuniy natijaga erishish qulayligi asosiy o‘rin tutadi. Elektron murojaat yuborish imkoniyati yaratilgan bo‘lsa ham, tadbirkordan ma’lumotlarni qayta kiritish, qo‘shimcha hujjatlar taqdim etish yoki xizmatni yakunlash uchun tashkilotga bevosita borish talab etilsa, raqamlashtirishning amaliy samarasi cheklanadi. Xizmatni takomillashtirish uning dastlabki tartibini o‘rganish, foydalanuvchi bajaradigan harakatlarni baholash va ortiqcha bosqichlarni qisqartirishdan

boshlanishi lozim. Bunda tadbirkorning muayyan vazifani hal qilishga bo‘lgan ehtiyoji xizmatning mazmuni, axborot ta’minoti va bajarilish ketma-ketligini belgilash uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Rasmda taklif etilgan bosqichli mexanizm xizmatni tahlil qilishdan uni amalda masofaviy ko‘rsatishga o‘tish tartibini ifodalaydi. Mexanizmning tayyorgarlik qismi ehtiyojni aniqlash, jarayondagi bosqichlar, hujjatlar, muddatlar va xarajatlarni tekshirish, shuningdek, takroriy talablarni qayta ko‘rib chiqishni qamrab oladi. Amaliy qismi esa mavjud ma’lumotlarni avtomatik to‘ldirish, ariza yuborilishidan oldin xatolarni ko‘rsatish va xizmatni masofadan yakunlashdan tashkil topgan. Ushbu yondashuv identifikatsiyadan elektron natijani olishgacha bo‘lgan harakatlarni o‘zaro bog‘lab, xizmat ko‘rsatishning izchilligini ta’minlashga qaratilgan. Uning kutilgan samarasi xizmatni yakunlash ulushi, talab qilinadigan hujjatlar hamda sarflanadigan vaqt va xarajatlardagi o‘zgarishlar orqali baholanadi.

Avtomatik to‘ldirish, oldindan tekshirish va masofadan yakunlash bosqichlari modelning amaliy ishlash tartibini shakllantiradi. Vakolatli manbada mavjud ma’lumotlarni arizaga avtomatik kiritish foydalanuvchining ma’lumot tayyorlashga sarflaydigan vaqtini qisqartirishi va qo‘lda kiritishdagi xatolarni kamaytirishi mumkin. Bunda olingan ma’lumotlarning dolzarbligi, tegishli sub’ektga mansubligi va ularni tuzatish imkoniyati ta’minlanishi muhim. Oldindan tekshirish funksiyasi to‘ldirilmagan maydonlar yoki o‘zaro mos kelmaydigan yozuvlarni ariza yuborilmasidan avval ko‘rsatib, kamchiliklarni o‘z vaqtida bartaraf etishga ko‘maklashadi. Keyingi bosqichda to‘lov, murojaat holati va yakuniy natijaning bir joyda aks ettirilishi tadbirkorga jarayonni yaxlit kuzatish imkonini beradi. Natijada identifikatsiya, ariza, tekshiruv, qaror va elektron natija o‘rtasidagi bog‘liqlik foydalanuvchi uchun tushunarli xizmat tartibiga aylanadi.

Mexanizmning natijadorligini baholashda elektron xizmatni boshlagan foydalanuvchilarning qanchasi uni yakuniga yetkazganini aniqlash muhimdir. Xizmatni yakunlash ulushining pastligi arizani to‘ldirish murakkabligi,

tushuntirishlarning yetarli emasligi yoki keyingi bosqichlarda qo‘shimcha talablar paydo bo‘lishi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shuningdek, talab qilinadigan hujjatlar sonini baholashda ularning qanchasi tadbirkor tomonidan taqdim etilishi va qanchasi axborot almashinuvi orqali olinishini ajratish lozim. Vaqt va xarajatlarni hisoblashda ariza tayyorlash, xatolarni tuzatish, natijani kutish va zarur tashriflarga sarflangan resurslar qamrab olinishi kerak. Ushbu ko‘rsatkichlarni xizmat takomillashtirilishidan oldingi va keyingi holat bo‘yicha taqqoslash taklif etilgan mexanizmning amaliy ta’sirini baholashga xizmat qiladi. Baholash natijalari asosida murakkab bosqichlarni qayta ko‘rib chiqish esa xizmat sifatini muntazam oshirish va tadbirkorning ma’muriy yukini kamaytirish imkonini beradi.

Tadbirkorlik sub’ektlariga ko‘rsatiladigan moliyaviy, axborot, maslahat va ruxsat berish xizmatlarining o‘zaro bog‘liqligi raqamli platformalarni yaxlit arxitektura asosida rivojlantirishni talab etadi. Tadbirkorning bir vazifani hal etishi uchun turli tashkilotlarning axborot tizimlaridan foydalanishi zarur bo‘lishi mumkin. Bunday sharoitda xizmatlar o‘rtasida ma’lumot almashinuvi yetarlicha yo‘lga qo‘yilmasa, foydalanuvchi bir nechta tizimda alohida ro‘yxatdan o‘tish, ma’lumotlarni qayta kiritish va murojaat natijalarini turli manbalardan izlashga majbur bo‘ladi. Integratsiyalashgan platformani shakllantirishda foydalanuvchi bilan muloqot, xizmatlarni bajarish, tizimlararo axborot almashinuvi va ma’lumot manbalari o‘rtasidagi vazifalarni aniq belgilash muhimdir. Bu xizmatlar soni kengayib borgan sharoitda ham platformaning izchil va boshqariladigan tarzda ishlashini ta’minlashga yordam beradi.

Takliflar.

“Mahalla yettiligi” faoliyatida foydalanilayotgan axborot tizimlari va elektron platformalarni o‘zaro integratsiya qilish, ma’lumotlar bazalarini yagona standart asosida shakllantirish hamda idoralararo axborot almashinuvini avtomatlashtirish lozim;

ijtimoiy reestrga kiritilgan oilalar farzandlarini zamonaviy kasb va raqamli ko‘nikmalarga o‘qitish, ularda tadbirkorlik bilan shug‘ullanish ko‘nikmasini shakllantirish orqali bandligini ta’minlash hamda raqamli tengsizlikni qisqartirish bo‘yicha maxsus o‘quv dasturlarini joriy etishga lozim;

o‘zini o‘zi band qilgan fuqarolarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, ularning tomorqa xo‘jaligi va oilaviy tadbirkorligini rivojlantirish hamda daromad manbalarini kengaytirishda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanishga oid me’yorlar takomillashtirish kerak;

kichik biznes sub’ektlarini qo‘llab-quvvatlash, eksport-import operatsiyalarida sug‘urtalash va sertifikatlash xarajatlarini qisqartirish hamda davlat xizmatlarini raqamlashtirish;

mahallalarda tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta’minlash hamda kambag‘allikni qisqartirishga qaratilgan kredit ajratish jarayonlarini raqamlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish kerak;

tadbirkorlik sub’ektlarini qo‘llab-quvvatlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish, xotin-qizlarning biznes loyihalarini raqamli monitoring asosida moliyalashtirish hamda ularni onlayn xizmatlar orqali qo‘llab-quvvatlash kerak;

tadbirkorlik sub’ektlarini qo‘llab-quvvatlashda zamonaviy raqamli platformalardan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish, ma’muriy tartib-taomillarni soddalashtirish hamda davlat xizmatlarini to‘liq raqamlashtirish maqsadga muvofiq bo‘ladi.

ADABIYOTLAR/LITERATURA/ LITERATURE:

Sweepstakes Statistics to Support Your 2023 Giveaway Marketing Strategy, September 20, 2022, https://www.sweepsify.com/sweepstakes-statistics/;

New research shows Gen Z are immersing themselves in the world of investing, 24 May, 2023, https://www.cfainstitute.org/about/press-room/2023/finra-cfa-institute-gen-z-research.